

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۳، صفحات ۴۳-۶۸

طراحی الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی برای توانمندسازی زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی استان فارس با پارادایم توحیدمحور منصور شاه‌ولی و عاطفه ملکیان*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۲/۲۴

چکیده

نظر به اهمیت توانمندسازی زنان، مقاله حاضر به بررسی پارادایم‌های توانمندسازی «ساختارمحور»، «کارکردمحور»، «تفسیرمحور»، و «انسان‌محور» می‌پردازد؛ و با توجه به ناموفق بودن این پارادایم‌ها، پارادایم گزیداری منطبق با فطرت انسان و احکام الهی یعنی «توانمندسازی توحیدمحور» را ارائه می‌کند که به منظور پیاده‌سازی آن نیز پیمایشی درباره صندوق اعتبارات خرد زنان روستای لپویی استان فارس به انجام رسید؛ و با طراحی الگوی ارتباطی و اطلاعاتی متناسب، چگونگی تحقق توانمندسازی آنها تبیین شد. جمعیت نمونه مطالعه شصت نفر بوده، گردآوری داده‌ها با روش‌های مشاهده، مصاحبه و پیمایش صورت گرفت. روایی صوری پرسشنامه با کمک صاحب‌نظران و پایایی آن نیز با مطالعه راهنمای خارج از نمونه تأیید شد ($\alpha=0/82$). یافته‌ها وجود تفاوت دو گروه زنان عضو صندوق را نشان داد و با کمک نظریه‌های علوم اجتماعی و روان‌شناسی، الگوهای ارتباطی و اطلاع‌رسانی توانمندسازی شامل الگوهای «بینشی - عقیدتی»، «ارزشی - اخلاقی»، و «مهارتی - رفتاری»

* به ترتیب، نویسنده مسئول و استاد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه شیراز (shahvali@shirazu.ac.ir)، و دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه شیراز.

طراحی شد که مسیر توانمندی از طریق این الگوها به حکمت مبتنی بر مشارکت‌گرایی، جامع‌گرایی و جامعه‌گرایی زنان می‌انجامد.

کلیدواژه‌ها: زنان، توانمندسازی، پارادایم توحیدمحور، ارتباطات و اطلاع‌رسانی، صندوق اعتبارات خُرد، لپویی (روستا)، فارس (استان).

مقدمه

نقش زنان در توسعه در سطح کلان از لحاظ خاستگاه تاریخی به تحولات پس از جنگ دوم جهانی بازمی‌گردد، زمانی که برای مقابله با خطر کمونیسم، گرایش غرب به طرح موضوع توسعه در کشورهای جهان سوم شدت یافته بود. از زمان طرح ضرورت نقش زنان در توسعه، رهیافت‌های گوناگون برای تحقق آن مطرح شدند که می‌توان این رهیافت‌ها را در قالب نظریات کلی مبتنی بر رفاه، مساوات و فقرزدایی، ارتقای کارآیی، و توانمندسازی زنان تقسیم‌بندی کرد، که البته نظریه توانمندسازی مقبول‌تر است، زیرا استقلال سیاسی و اقتصادی را دو جزء مهم توسعه می‌داند و مشارکت زنان در حیات اجتماعی را توصیه می‌کند که بر اساس نظرات محققان جهان سوم و بر حسب نیاز زنان شکل گرفته است (شجاعی، ۱۳۷۹: ۸).

صاحب‌نظران تعاریف گوناگون از توانمندسازی زنان ارائه کرده‌اند، که پاره‌ای از این تعاریف در پی می‌آید.

«افراد باید به سطحی از توسعه فردی دست یابند که به آنها امکان انتخاب بر اساس خواست‌های خود داده شود» (شادی‌طلب، ۱۳۸۱: ۵۸).

زنان بر شرم بی‌مورد خود فائق آیند، کردار و گفتارشان حاکی از اعتماد به نفس و اطمینان خاطر باشد، به ارزیابی صحیح و شناخت واقعی خویشان قادر شوند، از استعدادها و محدودیت‌های درونی خویش آگاه باشند، قدرت رویارویی با دشواری‌ها را کسب کنند و برای رفع آنها بکوشند، از اهداف مورد نظر و توان عملی‌ساختن آن شناختی دقیق داشته

طراحی الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی ... فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۳، ۴۵

باشند و از توانایی و قابلیت نیل بدن برخوردار شوند تا بدن دست یابند (برنامه عمران ملل متحد، ۱۳۷۶: ۷۶).

در پارادایم‌های متفاوت، تعاریف پیش‌گفته ممکن است دربردارنده کارکردهای مختلف باشند؛ از این‌رو، در اینجا، به بررسی این پارادایم‌ها می‌پردازیم. دسته‌بندی فلسفی ارائه‌شده از سوی «بوریل و مورگان» در زمینه رویکردهای چهارگانه توانمندسازی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- دسته‌بندی فلسفی نظریه‌های توانمندسازی

توانمندسازی کارکردمحور	توانمندسازی تفسیرمحور
توانمندسازی ساختارمحور	توانمندسازی انسان‌محور

منبع: اعرابی و فیاضی، ۱۳۸۵: ۱۶

توانمندسازی کارکردمحور^(۱): بر پایه این نظریه، واقعیت جنبه عینی دارد؛ با توجه به وجود اعتقاد فراوان به نظم اجتماعی، صاحبان قدرت برنامه‌های توانمندسازی را عقلایی پیش می‌برند؛ و به دیگر سخن، آن را یک ابزار مدیریتی می‌دانند. مدیر از سازوکارهای مشارکت، تفویض اختیار، تصمیم‌گیری غیرمتمرکز، افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه برای این منظور استفاده می‌کند که هدف او افزایش اثربخشی و کارآیی سازمانی است. بنابراین، توانمندسازی نوعی بهره‌کشی است، ولی ظاهری زیباتر از گذشته دارد.

توانمندسازی تفسیرمحور^(۲): بر پایه این نظریه، واقعیت جنبه ذهنی دارد و یک سازه اجتماعی است؛ به نظم اجتماعی توجه ویژه می‌شود. طبق این دیدگاه، سازمان، ساختار و سلسله‌مراتب آن دارای تعاریف اجتماعی است که افراد، برای ساختن دنیای خارج، آنها را به کار می‌برند. به همین دلیل، باید برای ضعف، زيردستان و کارکنان، نظام عقیدتی فراهم ساخت تا به رفع استثمار از ذهنیت آنها کمک کند. اگر بتوان ذهنیت آنها را تغییر داد، یقیناً می‌توان آنها را توانمند ساخت، که البته این کار به تدریج رخ می‌دهد.

توانمندسازی ساختارمحور^(۳): بر پایه این نظریه، واقعیت امری عینی است و بر تغییرات بنیادی تأکید می‌شود؛ و بی‌عدالتی و سلطه، و استثمار و ناتوانی بسیاری از افراد اجتماع یا سازمان‌ها در ساختار جامعه ریشه دارد. این پارادایم اصولاً سازمان را ابزار سلطه می‌داند و توانمندسازی نیز ابزاری اصلاح‌گرایانه علیه آن محسوب می‌شود؛ همچنین، توانمندسازی باید ساختارها را درهم‌شکند تا بویی از سلطه به مشام نرسد، به گونه‌ای که همه به یک اندازه از فرصت توانمند شدن برخوردار باشند.

توانمندسازی انسان‌محور^(۴): بر پایه این نظریه، واقعیت امری ذهنی تلقی شده، بر تغییرات بنیادی تأکید می‌شود. این پارادایم در پی آن است که با تکیه بر ارزش‌های والای انسانی و توجه به شأن و منزلت انسان، طرحی نو در اندازد تا ریشه ناتوانی را بخشکاند و از این‌رو، به جنبه انسانی توجه زیادی می‌کند و قصد دارد با ایجاد تغییرات بنیادی در ساختارها، انگاره‌ها، ذهنیات و مبانی نگرش نسبت به انسان، به پاس انسان بودن افراد جامعه با کمک کارکنان سازمان، تمامی زمینه‌های توانمندسازی را برای آنها فراهم سازد. اهداف آن ایجاد یک سازمان آزاد از طریق برداشتن موانع، توجه به ارزش‌های شخصی، نیاز به انباشت، مالکیت‌های مادی و تمایل به کنترل از طریق فناوری و امثال آن است (اعرابی و فیاضی، ۱۳۸۵: ۱۶-۱۸).

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تاکنون پارادایم‌های کارکردگرایی، ساختارگرایی، تفسیرگرایی و انسان‌گرایی مبنای بحث توانمندسازی بوده، می‌توانند روی چستی موانع توانمندسازی و ماهیت رابطه توانمندسازی و توسعه تأثیرگذار باشند. حال این پرسش اساسی مطرح می‌شود که «آیا چهار پارادایم توانمندسازی یادشده توانسته‌اند برای توانمندسازی زنان مفید واقع شوند؟» و در پاسخ، باید گفت که این پارادایم‌ها نتوانسته‌اند مبنایی کامل را برای توانمندسازی زنان فراهم آورند، زیرا آمارهای جهانی تصویری ناراحت‌کننده از وضعیت زنان ارائه می‌دهند. برای نمونه، بنا به گزارش سازمان ملل در ۲۰۰۷، درصد بسیاری از حدود صد میلیون جمعیت آواره و بی‌مسکن جهان را زنان تشکیل می‌دهند؛ همچنین، هفتاد درصد از ۱/۳ میلیارد جمعیت زیر خط فقر جهان را زنان و

دختران تشکیل داده‌اند که به ظهور پدیده «زنانه شدن فقر» در جهان انجامیده است؛ گرچه زنان نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، ولی در صدی بسیار ناچیز از ثروت جهان را در دست دارند. در ایران نیز افزایش آمار فقر، اعتیاد، فحشا، ولگردی و دیگر آسیب‌های اجتماعی زنان نشان از وجود مشکلات عدیده آنها دارد که ناکامی برنامه‌های اجرا شده در این زمینه را به تصویر می‌کشد (پورگیو، ۱۳۹۱). در مقاله حاضر، توانمندسازی زنان بر مبنای «پارادایم توحیدمحور^(۵)» مد نظر بوده که با فطرت انسان و قوانین الهی منطبق است؛ همچنین، به منظور پیاده‌سازی این نوع توانمندسازی، نظام ارتباطی و اطلاعاتی مناسب طراحی می‌شود. ویژگی‌های پنج پارادایم توانمندسازی یادشده در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- اهداف و ابزار تحقیق در پارادایم‌های توانمندسازی

پارادایم	هدف	ابزار
کارکردمحور	ارتقای مهارت‌های تخصصی زنان و سوءاستفاده از واژه توانمندسازی برای فریب‌کاری	آموزش و تفویض اختیار
ساختارمحور	خودمدیریتی و کار گروهی، و واگذاری مسئولیت سرپرستی و نظارت بر گروه‌ها به خود زنان	گروه‌های خودگردان و تخصصی
تفسیرمحور	جلب مشارکت زنان و فراهم‌سازس نظام عقیدتی توانمندسازی که به رفع استثمار از ذهن زنان کمک می‌کند؛ ابزار انگیزش بیرونی می‌تواند بدین منظور کمک کند و از مشارکت آنها برای افزایش کارایی استفاده می‌شود.	غنی‌سازی شغل، ایجاد دوایر کیفیت و نظام پیشنهادها، مشارکت در مالکیت
انسان‌محور	تأکید بر ارزش‌های والای انسانی و توجه به شأن و منزلت انسان، توانمندسازی به معنی انرژی‌بخشی و تأکید بر تعهد درونی زنان به شغل و جلب مشارکت آنها برای افزایش اثربخشی	اشتراک اطلاعات، ارتقای حس شایستگی، معنی‌داری، خودکفایی و مؤثر بودن
توحیدمحور	توانمندسازی همه‌جانبه و همزمان ارزشی، اعتقادی، فنی و مهارتی؛ پاسخ‌گویی به نیازهای آنی و آتی و تعهد همزمان به انتظارات فردی و اجتماعی و الهی با بهره‌گیری از رویکرد فرارشته‌ای و تعامل حداکثری	شیوه‌های ترغیبی و تشریح مساعی گفتمان، پرسشگری، روابط اقناعی و اجماعی

منبع: برگرفته از: اعرابی و فیاضی، ۱۳۸۵: ۱۸؛ قوامی، ۱۳۹۰: ۱۴؛ شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴۱

طراحی نظام ارتباطی و اطلاعاتی بر مبنای رویکرد توحیدمحور

هرچند، اطلاع‌رسانی فرایند فنی و یک‌سویه انتقال داده‌های خام با ارزش ذاتی اندک برای تصمیم‌گیری است (Castello and Braun, 2006: 47)، اما ارتباطات فرایندی اجتماعی و دوسویه است که در آن، داده‌ها و اطلاعات معنی‌دار بین دو یا چند نفر مبادله می‌شود و هر کدام از این افراد دارای دانش و درک ذاتی متفاوت از چگونگی کاربرد اطلاعات است. در چنین فرایندی، همه ذی‌نفعان ممکن است ارائه‌دهنده، انتقال‌دهنده و دریافت‌کننده اطلاعات باشند؛ و هدف، کمک به افراد در کسب اطلاعات، دانش و مهارت‌های لازم برای تصمیم‌گیری و بهبود شرایط زندگی آنهاست (Pillmann, 2007: 25). در یک نظام ارتباطی اثربخش، پیش‌زمینه‌های فرهنگی، ساختاری، سیاسی-اجتماعی، و رسانه‌ای (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۰۳) و تفاوت‌های فردی، نوع منابع و مجراهای ارتباطی (محسنیان راد، ۱۳۶۹: ۴۶) در نظر گرفته می‌شوند. علاوه بر آن، یک الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی زمانی اثربخش است که پیش‌فرض‌هایی مانند امکان‌پذیر بودن استفاده از مجراهایی که خود معرفی می‌کند و نیز استفاده از رسانه‌های بومی در کنار رسانه‌های غیربومی را در انتقال اطلاعات مد نظر داشته باشد (De Moor and Weigand, 2005: 19). بدین منظور، طراحی یک نظام ارتباطات و اطلاعات اثربخش شامل چهار گام اساسی است (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۷: ۲۰۵)، که عبارت‌اند از: هماهنگی اهداف توسعه، اهداف نظام ارتباطات و اطلاعات، و ترویج مشارکت؛ توجه به پیش‌فرض‌های مرتبط؛ آگاهی از پیش‌زمینه‌های سیاسی-اجتماعی، فرهنگی و رسانه‌ای؛ و انتخاب الگوی اقتضایی ارتباطات.

توانمندسازی زنان با رویکرد توحیدمحور

آنچه در پارادایم توحیدمحور مطرح می‌شود، لزوم توجه به دستورهای الهی در تحقق موضوعات مختلف جامعه از جمله توانمندسازی است. بسیاری از فقهای اسلام به زن و مرد در نظام آفرینش از نگاهی واحد می‌نگرند و فقط به تفاوت در نقش‌ها و مسئولیت‌های

این دو معتقدند و به استناد آیات متعدد قرآن، بر عدم برتری جنسیتی در آفرینش زن و مرد تأکید می‌کنند (قوامی، ۱۳۹۰: ۱۴)؛ برای نمونه، آیات ۱، ۷، ۱۹ و ۳۲ سوره نساء، آیه ۲۱ سوره روم، آیه ۱۸۹ سوره اعراف، و آیه ۳۵ سوره احزاب.

توانمندسازی در قرآن کریم را می‌توان توانمندسازی حکمت‌محور یا حکیمانه نامید. از میان توانمندی‌های گوناگون که خداوند به کارگزار خود یعنی انسان عطا می‌کند، حکمت نقش محوری دارد، زیرا به دیگر توانمندی‌ها جان و اعتبار می‌بخشد. در آیه ۱۱۳ سوره نساء، فرایند توانمندسازی در محورهای زیر ترسیم شده است: فضل و رحمت، پشتوانه توانمندسازی است؛ ضرر و ضلالت تهدیداتی است که باید در مقابل آنها توانمند شد؛ کتاب، حکما و علم از عوامل توانمندسازی است؛ عصمت یا عدالت حاصل توانمندی است.

همچنین، در توانمندسازی توحیدمحور، سه جنبه در نظر گرفته می‌شود که در ادبیات مربوط، در سه ساحت شناختی، عاطفی و مهارتی تعریف می‌شوند و بی‌تردید حکمت، جامع همه آنهاست.

توانمندسازی بینشی و عقیدتی (بالندگی مغزها): منظور از آن، توانمندی زنان به لحاظ فکری است؛ ایجاد حس مسئولیت در زنان، ایجاد انگیزه برای کار و خدمت در زنان، تشویق و توجیه جامعه زنان برای مسئولیت‌پذیری، و مجاهدت در راه حق بخشی از این توانمندی است که به دلیل آثار و برکات فراوان آن، در آیات و روایات، بسیار بدان توجه شده است؛ مانند:

هود، ۶۱: خداوند شما را از زمین خلق کرد و آبادانی و عمران آن را از شما خواسته است (مسئولیت نسبت به خدا و جهان هستی).

پیامبر اکرم (ص): همه شما نگهبان هستید و همه شما در برابر مردم و یکدیگر مسئولیت دارید (مسئولیت نسبت به هم‌نوعان).

نهج البلاغه، خطبه ۱۶۶: از خدا نسبت به بندگان و شهرهایش پروا کنید، زیرا دارای مسئولیت هستید حتی نسبت به زمین‌ها و حیوانات، و خداوند را اطاعت کنید و از نافرمانی او بپرهیزید (مسئولیت نسبت به سایر موجودات).

توانمندسازی ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی): این توانمندی با شناخت زنان از ارزش‌های درونی خود و توسعه همه خصوصیات و فضیلت‌های ارزشی و اخلاقی در آنها مرتبط است؛ مانند:

نور، ۵۵: خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند، وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین [خود] قرار دهد، همان‌گونه که کسانی را که پیش از آنان بودند، جانشین [خود] قرار داد و آن دینی را که برایشان پسندیده است، به سودشان مستقر کند و بیمشان را به ایمنی مبدل گرداند [تا] مرا عبادت کنند (انسان خلیفه خدا بر زمین).

آل عمران، ۱۹۱: همانان که خدا را [در همه احوال] ایستاده و نشسته و به پهلو آرمیده یاد می‌کنند و در آفرینش آسمان‌ها و زمین می‌اندیشند [که] پروردگارا اینها را بیهوده نیافریده‌ای (تفکر و تدبیر در آیات الهی).

قصص، ۲۳: و چون به آب مدین رسید، گروهی از مردم را بر آن یافت که [دام‌های خود را] آب می‌دادند و پشت سرشان دو زن را یافت که [گوسفندان خود را] دور می‌کردند، [موسی] گفت منظورتان [از این کار] چیست. گفتند [ما به گوسفندان خود] آب نمی‌دهیم تا شبانان [همگی گوسفندانشان را] برگردانند، و پدر ما پیری سالخورده است (رعایت حیا و عفاف).

توانمندسازی رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست): به کسب دانش و مهارت‌های توانمندسازی اشاره دارد که مشورت، مشارکت، تعاون، آموزش و عدالت از آن جمله است؛ مانند:

مأده، ۲: و در نیکوکاری و پرهیزگاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و تعدی دستیار هم نشوید (تعاون بر برّ و تقوا؛ ابعاد تعاون: فرهنگی، علمی، اجتماعی، خدماتی، سیاسی، اقتصادی، و امدادی).

آل عمران، ۱۵۹: و در کار[ها] با آنان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی، بر خدا توکل کن (اصل مشورت در کارها).

سبا، ۴۶: دو دو و به تنهایی برای خدا به پا خیزید (مشارکت عمومی).

لقمان، ۱۷: ای پسرک من! نماز را برپا دار و به کار پسندیده وادار و از کار ناپسند بازدار و بر آسیبی که بر تو وارد آمده است، شکبیا باش؛ این [حاکمی] از عزم [و اراده] تو در[امور است (نظارت همگانی)].

مأده، ۸: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای خدا به داد برخیزید [و] به عدالت شهادت دهید و البته نباید دشمنی گروهی شما را بر آن دارد که عدالت نکنید. عدالت کنید که آن به تقوا نزدیک‌تر است (عدالت اجتماعی).

اینک تحقق عملی نوع توانمندسازی زنان طبق گویه‌های جدول ۳ مد نظر قرار می‌گیرد.

جدول ۳- تحقق عملی توانمندسازی زنان بر اساس گویه‌های پارادایم توحیدمحور

ردیف	نوع توانمندی	زمینه‌های عملی
۱	بینشی و عقیدتی (بالندگی مغزها)	مسئولیت‌پذیری در برابر خدا و جهان هستی انگیزه کار و خدمت اعتماد به نفس (احساس ارزشمند بودن) مسئولیت‌پذیری نسبت به صندوق، خانواده، آینده و توانایی‌های خدادادی کاستن از اضطراب و فشارهای روحی و اختلالات روانی مجاهدت در راه حق

ردیف	نوع توانمندی	زمینه‌های عملی
۲	ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی)	پذیرش نقش خلیفه خدا بودن بر روی زمین تقویت باورهای اعتقادی و مذهبی (درونی کردن ارزش‌ها) رعایت حیا و عفت ارزش قائل شدن برای زن در خانواده پیروی از دستورهای الهی
۳	رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست)	مشورت در کارها تقویت مهارت‌های روابط بین‌فردی مدیریت اقتصاد خانواده (رشد پس‌انداز و بهره‌وری) خلاقیت و نوآوری مشارکت در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و تصمیم‌گیری‌های خانواده

منبع: یافته‌های پژوهش

صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی

توسعه فعالیت‌های اقتصادی بیش از هر چیز نیازمند سرمایه است که هرچند، اندک ولی در ایجاد تحرک اقتصادی مؤثر است. صاحب‌نظران توسعه بر این باورند که دلیل فقیر ماندن افراد فقیر نابرخورداری آنها از سرمایه اولیه هرچند کوچک برای تحرک‌بخشی و توسعه فعالیت‌های خویش است، که البته برای زنان روستایی اهمیت بیشتری دارد، چرا که به دلیل فقدان اسناد رسمی مالکیت و سهم آورده و ضامن معتبر، امکان استفاده از منابع مالی رسمی را ندارند. به‌طور معمول، در اکثر کشورها، تأمین سرمایه اولیه به منابع غیررسمی متکی است؛ از این‌رو، برای تسریع و تسهیل دستیابی گروه‌های فعال اقتصادی و فاقد سرمایه مانند روستاییان و به‌ویژه زنان روستایی، نظام‌های خرد مالی پیش‌بینی شده است. منظور از اعتبارات خرد وام‌های کوچک به همراه مهارت و فناوری مورد نیاز گروه‌های کم‌درآمد

است که برای رفع محرومیت و فقر و انجام فعالیت‌های کوچک ارائه می‌شود (رحمانی اندیلی، ۱۳۸۰: ۳۲).

در پی موفقیت برنامه‌های مالی خُرد در جهان، در ایران نیز طرح‌هایی اجرا شد که راهی برای کاهش فقر و ارتقای معیشت شناخته می‌شوند و همچنان در حال گسترش‌اند. دفتر امور زنان روستایی وزارت جهاد کشاورزی از ۱۳۷۹ به تشکیل صندوق‌های اعتبار خُرد ویژه زنان روستایی اقدام کرد. در استان فارس نیز اولین صندوق زنان روستایی در میانه شهرستان فسا در ۱۳۸۰ تشکیل شد و به گفته کارشناسان جهاد کشاورزی فارس، تاکنون ۱۰۲ صندوق با ۳۶۱۰ عضو در ۲۴ شهرستان استان تشکیل شده است.

تأسیس صندوق‌های اعتبارات خرد می‌تواند در راستای توانمندسازی زنان نقشی مؤثر ایفا کند. همچنین، نظام ارتباطی و اطلاعاتی مناسب عاملی است که تحقق توانمندسازی را تسهیل می‌کند. نتایج پژوهش‌های طباطبایی (۱۳۸۴) و طباطبایی و حسینیان (۱۳۸۸) گویای تأثیر آموزش و آگاه‌سازی بر توانمندسازی است. همچنین، در اوگاندا، در ۱۹۹۶، پروژه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌منظور توانمندسازی زنان به اجرا درآمده و بر اثربخشی آنها تأکید شده است. در اوکراین نیز نقش شبکه‌های ارتباطات و اطلاعات و آموزش در توانمندسازی زنان در برنامه عمران ملل متحد در ۱۹۹۹ در طرحی با عنوان «حمایت از زنان کشاورز» گزارش شده است. بر اساس بررسی‌های مینز و اولسون^(۶) در ۱۹۹۵، کوزما^(۷) در ۲۰۰۲، دارلینگ و مکلوگین^(۸) در ۱۹۹۶، و نیز کمیسیون اروپایی در ۲۰۰۱، نقش شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندسازی زنان مثبت ارزیابی شده است (طباطبایی و حسینیان، ۱۳۸۸: ۳۲۲). از این‌رو، مقاله حاضر به طراحی نظام ارتباطات و اطلاعات ویژه زنان عضو صندوق اعتبارات خرد لپویی پرداخته است، زیرا توانمندسازی توحیدمحور بر مبنای ذات زنان و قوانین الهی است که پیاده‌سازی آن از طریق نظام ارتباطی و اطلاعاتی منطبق با ویژگی‌های فردی، اجتماعی، فنی و محلی زنان عضو این صندوق امکان‌پذیر می‌شود (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۹۸).

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش پیمایش مقطعی^(۹) انجام گرفت. جمعیت پژوهش را زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستایی لپویی در استان فارس شامل صد عضو تشکیل می‌دهند. لپویی در سی کیلومتری شمال شهرستان شیراز و در بخش زرقان این استان واقع شده، شغل مردم آن کشاورزی، دامداری و بنایی است. این صندوق از ۱۳۸۲ با سرمایه اولیه ۶۶۰۰۰۰۰ ریال و با مشارکت ۶۶ نفر که سرمایه هر کدام صد هزار ریال بود، تشکیل شد؛ البته بیست میلیون ریال نیز جهاد کشاورزی پرداخته بود. اعضای صندوق ۱۵۰۰ تومان ماهانه بدان واریز می‌کردند. در زمان تحقیق، تعداد اعضا صد نفر در گروه‌هایی پنج تا هفت نفره بود و هر گروه یک سرگروه داشت.

برای گردآوری جامعه داده‌ها، از شیوه‌های مشاهده و مصاحبه پیش از پیمایش استفاده شد؛ از مشاهده برای شناخت ماهیت و نحوه عملکرد صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی بهره‌گیری شده و از طریق مصاحبه‌های «باز» و «عمیق» با مدیر عامل و سه تن از اعضای هیئت مدیره صندوق نیز اطلاعات جامع در زمینه سابقه برنامه‌های توانمندسازی، شناخت ترکیب سنی اعضای صندوق و دیگر اطلاعات لازم به دست آمده است. همچنین، برای تعیین نیازهای اطلاعاتی اعضای صندوق و طراحی نظام ارتباطی و اطلاع‌رسانی به منظور پیاده‌سازی توانمندسازی توحیدمحور، از پیمایش به صورت تکمیل پرسشنامه استفاده شد. با مرور پیشینه نگاشته‌ها و با توجه به اهداف پژوهش، ۳۵ پرسش با طیف لیکرت برای ارزیابی سطح توانمندی بینشی (از قبیل مسئول دانستن خود در برابر خدا، جهان هستی، انگیزه کار، انگیزه خدمت به خلق، مسئولیت‌پذیری نسبت به صندوق، خانواده، آینده و میزان اضطراب و فشار روحی، و علاقه به مجاهدت در راه حق)، ارزشی (از قبیل قبول داشتن نقش جانپسینی خداوند، تقویت باورهای اعتقادی و مذهبی، انجام فعالیت با رعایت

حیا و عفت در جامعه، و قبول داشتن نقش ارزشمند زنان)، و مهارتی (از قبیل مهارت مشورت در کارها، مهارت‌های روابط بین‌فردی، مدیریت اقتصاد خانواده، خلاقیت و نوآوری، و مشارکت در امور اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و تصمیم‌گیری‌های خانواده) و همچنین، ۳۴ پرسش بسته برای شناسایی منابع ارتباطی و اطلاعاتی اعضا، و شش پرسش نیز از مشخصات فردی آنها در پرسشنامه طراحی شد که روایی صورتی آن را چهار تن از صاحب‌نظران ترویج و آموزش کشاورزی تأیید کرده‌اند. همچنین، یک آزمون راهنما برای پایایی پرسشنامه از سی تن از زنان خارج از نمونه انجام گرفت که ضرایب آلفای کرونباخ در جدول ۴ آمده است. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، داده‌ها کدگذاری و با نرم‌افزار SPSS: version 20 تجزیه و تحلیل شدند.

جدول ۴- ضرایب آلفای کرونباخ اجزای پرسشنامه راهنما

ضریب آلفا	نوع توانمندی
۰/۸۷	بینشی و عقیدتی (بالندگی مغزها)
۰/۷۳	ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی)
۰/۸۵	رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزمین)

منبع: یافته‌های پژوهش

مرحله اول از مراحل پژوهش با مشاهده روندهای حاکم بر صندوق آغاز شد و با مصاحبه‌های عمیق با مدیرعامل و اعضای هیئت مدیره آن ادامه یافت. در مرحله دوم، برای شناخت نیازهای ارتباطی و اطلاعاتی اعضا برای توانمندسازی آنها، یک پیمایش انجام گرفت؛ و در مرحله سوم نیز الگوهای ارتباطی و اطلاع‌رسانی مناسب زنان بر اساس پارادایم توحیدمحور طراحی شد.

نتایج و بحث

مشخصات اعضای صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی لپویی در جدول ۵ آمده است. با شرکت در جلسات صندوق و مصاحبه با مدیر عامل، هیئت مدیره و کارشناس مسئول صندوق، مشخص شد که زنان عضو این صندوق از لحاظ ویژگی‌های فردی و اجتماعی با یکدیگر متفاوت‌اند و به دلیل این تفاوت، به شیوه‌های اطلاعاتی و ارتباطی متفاوت نیاز دارند؛ از این‌رو، دو گروه از اعضای صندوق مد نظر قرار گرفتند.

جدول ۵- ویژگی‌های فردی و اجتماعی اعضای صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی

متغیر	گروه سنی ۲۰-۳۵ سال	گروه سنی ۳۶-۵۵ سال
سن (سال)	میانگین ۲۷/۵	میانگین ۴۸/۶
سطح تحصیلات (سال)	۱۰/۴	۳
سابقه عضویت در صندوق (سال)	۶	۸
تعداد اعضای خانوار (نفر)	۵	۷
دفعات شرکت در کلاس‌های ترویجی در سال	۳	۱
دفعات دیدار با آشنایان و همسایگان در ماه	۳	۳
دفعات شرکت در مراسم مذهبی در ماه	۱	۳
دفعات رفت و آمد به مرکز استان در سال	۲	-

منبع: یافته‌های پژوهش

مقایسه توانمندی‌های سه‌گانه اعضای دو گروه زنان عضو صندوق در جدول ۶ آمده که از لحاظ دو توانمندی "ارزشی و اخلاقی" و "رفتاری و مهارتی" دارای تفاوت معنی‌دار است. همچنین، منابع ارتباطی و اطلاعاتی فردی، الکترونیک، چاپی و بومی دو گروه زنان عضو صندوق در جدول ۷ آمده است.

جدول ۶- توانمندی‌های توحیدمحور دو گروه از زنان

سطح معنی‌داری	آماره t	گروه ۲ (زنان میان‌سال و مسن)		گروه ۱ (زنان جوان)		توانمندی‌های توحیدمحور
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۷۱	۰/۳۷	۸/۰۳	۱۷/۷۸	۷/۷۳	۱۸/۵۶	بینشی و عقیدتی (بالندگی مغزها)
۰/۰۰۱	-۴/۱۷	۷/۹	۲۴/۴۷	۵/۹	۱۷/۰۰	ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی)
۰/۰۰۱	۲/۹	۷/۵	۲۰/۰۰	۸/۴	۲۶/۳	رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزی)

* دامنه هر کدام از توانمندی‌های بینشی و عقیدتی، ارزشی و اخلاقی، و رفتاری و مهارتی صفر تا پنجاه بوده است.

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۷- توزیع فراوانی منابع ارتباطی و اطلاع‌رسانی اعضای صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی

منابع ارتباطی و اطلاع‌رسانی			
گروه ۲ (۳۵ نفر)	گروه ۱ (۲۵ نفر)	فراوانی	درصد از کل
۵/۷۱	۲	۲۴/۰	۶
۰/۰	۰	۰/۰	۰
۱۰۰/۰	۳۵	۱۰۰/۰	۲۵
۸۵/۷۱	۳۰	۸۰/۰	۲۰
۳۴/۲۸	۱۲	۸۰/۰	۲۰
۱۰۰/۰	۳۵	۴۸/۰	۱۲
۲۸/۵۷	۱۰	۰/۰	۰
۱۰۰/۰	۳۵	۱۰۰/۰	۲۵
۰/۰	۰	۴۰/۰	۱۰
۰/۰	۰	۱۲/۰	۳
۱۴/۲۸	۵	۸۰/۰	۲۰
۰/۰	۰	۱۲/۰	۳
۰/۰	۰	۰/۰	۰

دستی

برقی و الکترونیکی

گروه ۲ (۳۵ نفر)		گروه ۱ (۲۵ نفر)		منابع ارتباطی و اطلاع‌رسانی	
درصد از کل	فراوانی	درصد از کل	فراوانی		
۰۰/۰	۰	۸۰/۰	۲۰	روزنامه	
۵/۷۱	۲	۲۰/۰	۵	نشریات ترویجی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	کتاب	۱۰
۵۷/۱۴	۲۰	۳۲/۰	۸	قرآن و احادیث	
۰۰/۰۰	۰	۰۰/۰	۰	مجلات علمی	
۱۴/۲۸	۵	۱۲/۰	۳	نمایشگاه‌های محلی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	طنزهای محلی	
۱۴/۲۸	۵	۰۰/۰	۰	موسیقی محلی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	تئاتر محلی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	شعرخوانی محلی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	قصه‌خوانی محلی	۳
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	جشن‌های محلی	
۱۷/۱۴	۶	۰۰/۰	۰	بازی‌های محلی	
۰۰/۰	۰	۰۰/۰	۰	تعزیه‌خوانی	
۱۴/۲۸	۵	۸/۰	۲	رقص و آوازهای محلی	

منبع: یافته‌های پژوهش

به‌طور کلی، یافته‌های آمار توصیفی و مقایسه میانگین بیانگر تفاوت دو گروه از زنان عضو صندوق، هم از لحاظ ویژگی‌های فردی و اجتماعی و هم از لحاظ دو توانمندی مورد مطالعه است. از این‌رو، طراحی الگوی یکسان ارتباطی و اطلاعاتی بدون توجه بدین تفاوت‌ها، منطقی نخواهد بود، که در پژوهش شاهولی و همکاران (۱۳۸۷) نیز بر آن تأکید شده است. بنابراین، ضرورت طراحی دو الگوی متناسب با توجه بدین ویژگی‌ها اجتناب‌ناپذیر است.

الگوی ارتباطات و اطلاع‌رسانی توانمندسازی

برای تحقق توسعه جامع و پایدار، الگوهای نظام ارتباطی و اطلاعاتی که خاص زنان این منطقه باشد، از ضروریات است و از این‌رو، با توجه به تفاوت‌های زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی، طراحی دو الگو معلوم شد.

بهره‌گیری از نظریه «بمباران کلامی» به دلیل استفاده بیشتر گروه ۱ از تلویزیون، تلفن همراه و رایانه پیشنهاد می‌شود، زیرا افراد بر اثر ضربه‌های کلامی تأثیرگذار و مستمر تسلیم می‌شوند (رنجبر، ۱۳۸۹). همچنین، نظریه‌های «الگوی نقش» و «نفوذپذیری» به دلیل ارتباط اعضای این گروه با دوستان و همسایگان، اعضای صندوق و مدیر عامل و هیئت مدیره مد نظر قرار گرفت. طبق این نظریه، نفوذپذیری در سه حالت ترس از طرد شدن و تأیید نشدن از سوی دیگران، حس کشش و گرایش و قانع شدن نسبت به درستی رفتار افراد صورت می‌پذیرد. نظریه پیشنهادی دیگر نظریه الگوی نقش است که طبق آن، تماس افراد با الگوهای موفق مانند کارآفرینان تأثیری به‌سزا در ایجاد انگیزه و تصمیم‌گیری برای فعالیت‌های مختلف دارد (فاضل‌نیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۴: ۱۳۰). با توجه به خصوصیات گروه ۲ شامل زنان میان‌سال و مسن، نظریه‌های «نفوذپذیری»، «الگوی نقش» و «قضاوت اجتماعی» مد نظر قرار گرفت. نظریه قضاوت اجتماعی به مفهوم ارزیابی دیگران بر حسب نگرش‌های ویژه خویش است. افراد حقیقی و یا حقوقی سه نوع ارزیابی از دیگران به عمل می‌آورند: اول، پذیرش موارد موافق با افکار و احساسات و گرایش‌های خویش؛ دوم، طرد اخبار و دیدگاه‌های مخالف ذهنیت و عواطف خویش؛ سوم، بی‌طرفی، که به دلیل نبود سابقه ذهنی و عاطفی است. اگر اطلاع‌رسانی به‌گونه‌ای انجام شود که زمینه‌های پذیرش ذهنی و عاطفی فرد را با توجه به داشته‌های قبلی وی تقویت کند، به اصطلاح «اثر جذب» دیده می‌شود. جزییات این نظریه‌ها و رسانه‌های پیشنهادی در جدول ۸ آمده است. همچنین، محتوای اطلاعات و نوع رسانه اقتضائی در جدول ۹ مشخص شده است.

جدول ۸- الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی توانمندسازی توحیدمحور زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی

ویژگی	نظریه	نظریه پرداز	ویژگی نظریه	توصیه رسانه‌ها
سن کمتر، سطح تحصیلات بیشتر، بعد خانوار کمتر، سابقه عضویت کمتر، مهم‌ترین منابع الکترونیک: تلویزیون، تلفن همراه، رایانه، توانمندی ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی) نسبتاً نامطلوب، توانمندی رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزین) نسبتاً مطلوب، مهم‌ترین منابع چاپی: روزنامه‌ها و مجلات، مهم‌ترین منابع فردی: دوستان و همسایگان، اعضای صندوق، مدیر عامل و هیئت مدیره	تجزیه و تحلیل کلامی	فردی	تأثیر تماس با الگوهای موفق در ایجاد انگیزه و تصمیم‌سازی انجام فعالیت‌های مختلف	برقی و الکترونیک: تلویزیون، رادیو، تلفن همراه، رایانه و اینترنت فردی و چاپی: زنان موفق
				تأثیر تماس با الگوهای موفق در ایجاد انگیزه و تصمیم‌سازی انجام فعالیت‌های مختلف
تأثیر پذیرش بر اثر ضربه‌های کلامی، تأثیرگذاری مستمر و ارائه غیرملاطفت‌آمیز و متنوع پیام‌ها	تجزیه و تحلیل کلامی	فردی	تأثیرپذیری از نفوذ دیگران به دلایل ترس از طرد شدن، گرایش داشتن، و قانع شدن	تلفن همراه، رایانه، توانمندی ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی) نسبتاً نامطلوب، توانمندی رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزین) نسبتاً مطلوب، مهم‌ترین منابع چاپی: روزنامه‌ها و مجلات، مهم‌ترین منابع فردی: دوستان و همسایگان، اعضای صندوق، مدیر عامل و هیئت مدیره
				تأثیرپذیری از نفوذ دیگران به دلایل ترس از طرد شدن، گرایش داشتن، و قانع شدن

زنان ۲۰ تا ۳۵ سال

ویژگی	نظریه	نظریه پرداز	ویژگی نظریه	توصیه رسانه‌ها
سن بیشتر، سطح تحصیلات کمتر، بعد خانوار بیشتر، سابقه بیشتر عضویت در صندوق،	تئوری پذیرایی	کلیج	تأثیرپذیری از نفوذ دیگران و مانند دیگران عمل کردن به دلیل ترس از طرد شدن، گرایش داشتن و یا قانع شدن	فردی: دوستان و همسایگان، سرگروه‌های صندوق
مهم‌ترین منابع فردی: ارتباط با دوستان و همسایگان، سایر اعضای صندوق و سرگروه‌ها،	الگوی نقش		تأثیر تماس با الگوهای موفق برای ایجاد انگیزه و تصمیم‌گیری پیرامون فعالیت‌های مختلف	فردی: زنان موفق، اعضای موفق دیگر صندوق‌ها، کارآفرینان برتر
توانمندی ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی) نسبتاً مطلوب، توانمندی رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزین) نسبتاً نامطلوب، بهره‌گیری از جلسات قرآنی و احادیث، مهم‌ترین منابع بومی: استفاده از جشن‌ها، بازی‌ها و موسیقی محلی	فضاوت اجتماعی	کارل. ال‌هاولند	اطلاع‌رسانی مطابق با زمینه‌های قبلی ذهنی و عاطفی افراد (اثر جذب)/ اطلاع‌رسانی مغایر با زمینه‌های قبلی ذهنی و عاطفی افراد (اثر تضاد)	بومی و مذهبی: شرکت در کلاس‌های مذهبی (قرآن‌خوانی، احادیث و مانند آن)، جشن‌ها، بازی‌ها، شعرخوانی، قصه‌خوانی و موسیقی محلی

زنان ۳۶ تا ۵۰ سال

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۹- محتوای اطلاعات و نوع رسانه اقتضایی دو گروه از زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی

گروه	رسانه	سرفصل
اول		
×	بازی‌های محلی	تقویت احساس اعتماد به نفس
×	خدمات پیام کوتاه	تقویت احساس ارزشمند بودن
×	جلسات مذهبی	تقویت حس مسئولیت نسبت به صندوق
×	کارشناس ناظر صندوق	تقویت حس مسئولیت نسبت به خانواده
×	آموزش از طریق هیئت مدیره	تقویت حس مسئولیت نسبت به آینده
×	آموزش از طریق مدیرعامل	احساس مسئولیت در قبال توانایی‌های خدادادی
×	آموزش از طریق سرگروه‌ها	کاهش میزان اضطراب و فشار روحی
		احساس مسئولیت نسبت به آینده صندوق
دوم		
×	جلسات مذهبی	تقویت باورهای اعتقادی
×	تلویزیون	شناخت نقش ارزشی زن در خانواده
×	رادیو	شناخت نقش ارزشی زن در اجتماع
×	بازی‌های محلی	شناخت جایگاه حیا و عفت در فعالیت‌های اقتصادی
×	موسیقی‌های محلی	شناخت اهمیت فعالیت‌های اقتصادی
		استقامت در مقابل مشکلات و ساختارهای فرهنگی
×	روزنامه‌ها	تقویت صبر و پیگیری امور
×	رایانه و اینترنت	

پیشی و عقیدتی (بالندگی مغزها)

ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی)

گروه	رسانه	سرفصل	رتبای و مهارت‌ها
اول			
×	آموزش از طریق مدیر عامل	مهارت مشارکت در امور اقتصادی	
×	آموزش از طریق هیئت مدیره	مهارت مشارکت در امور اجتماعی	
×	آموزش از طریق سرگروه‌ها	مهارت مشارکت در امور سیاسی	
×	آموزش از طریق کارشناس ناظر	مشارکت در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی	
×	صندوق	تقویت مهارت‌های ارتباط بین‌فردی	
×	ملاقات با زنان کارآفرین	مدیریت اقتصاد خانواده (رشد نرخ پس‌انداز و رشد بهره‌وری	
×	ارتباط با دیگر صندوق‌ها	خلاقیت و نوآوری	
×	برنامه‌های تلویزیونی	کارآفرینی	

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

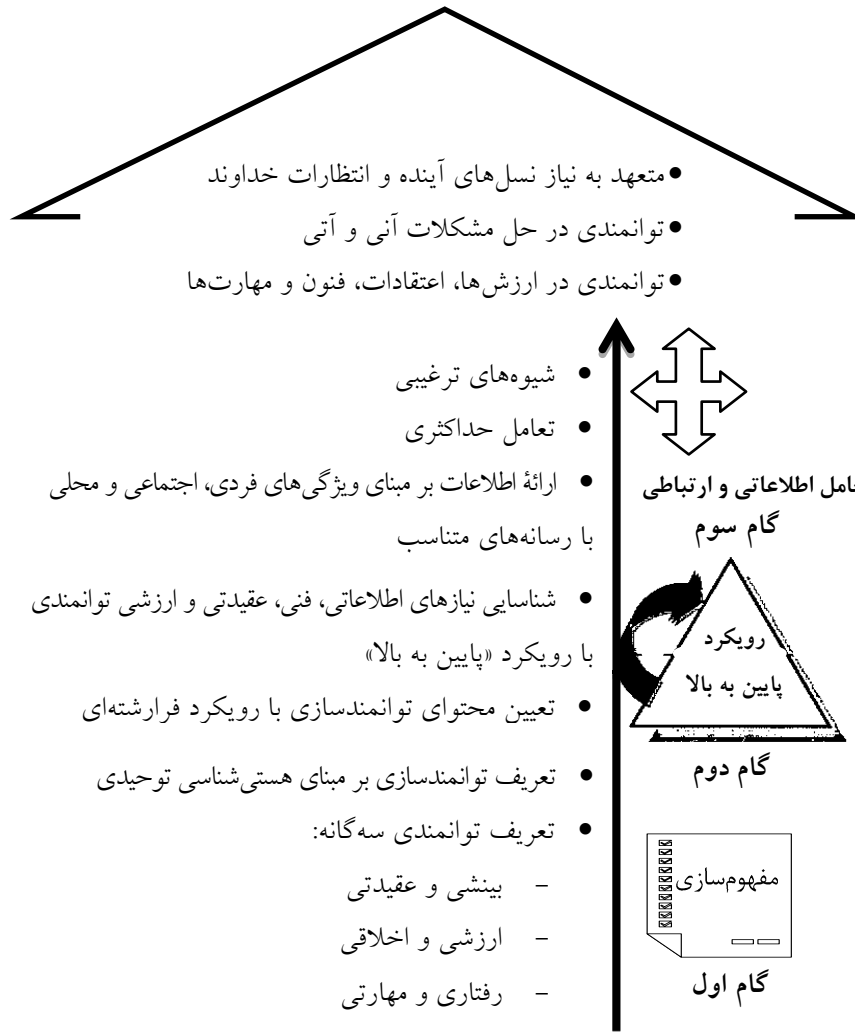
دانایی در عصر ارتباطات و اطلاعات، اگر با حکمت توأم باشد، به توانمندی بینشی، ارزشی و مهارتی زنان منجر می‌شود که به زندگی بهتر آنها خواهد انجامید. اگر این نوع الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی بر رویکرد توحیدی بنا شود و محتوایی متناسب با نیازهای فنی، عقیدتی و ارزشی مخاطبان را دارا باشد، می‌توان امید داشت که اراده و آگاهی انسانی، فناوری را به کنترل خود درآورد. بدین منظور، پژوهش حاضر به بررسی و طراحی توانمندسازی زنان با رعایت مسیری مشتمل بر سه گام پرداخته است:

گام اول: این گام دربرگیرنده تعریف توانمندسازی زنان و شناسایی ابعاد آن است. بدین منظور، هستی‌شناسی رویکرد توحیدی مبنا قرار گرفته است تا علاوه بر دید قطعی‌نگر کنونی که تنها به برخی شاخص‌های عینی توجه دارد، با تشکیک‌گرایی نیز بدان توجه شود، زیرا استفاده از مبانی قرآنی، عرفانی و فلسفی و همزمان با آن، مبانی تجربی و انتزاعی زمینه بروز فطرت انسانی و قوانین الهی را برای تحقق توانمندسازی فراهم می‌آورد. همچنین، در این گام، توانمندی‌های بینشی و عقیدتی (بالندگی مغزها)، ارزشی و اخلاقی (تعالی معنوی) و رفتاری و مهارتی (تدبیر در معیشت و سیاست امروزین) شناسایی شده است.

گام دوم: در گام دوم و بر مبنای شناخت‌شناسی توحیدی، در راستای تحقق توانمندسازی اقدام شده است. بر این اساس، نیازهای اطلاعاتی، ارتباطی، فنی و اعتقادی زنان با بهره‌گیری از رهیافتی «پایین به بالا» تعیین شده که این امر برخلاف روش‌های معمول توانمندسازی است، روش‌هایی که صرفاً دستوری و تجویزی بوده است. محتوا نیز با رویکرد فرارشته‌ای، تعامل حداکثری، نظام‌مند و غیرخطی بین تحقیقات علمی توانمندسازی، آموزه‌های قرآنی، روایی و دیگر منابع تعریف شده است تا زنان را در حل مشکلات کنونی، متعهد به نیازهای نسل آتی و انتظارات خداوند توانمند سازد.

گام سوم: در گام سوم و با روش‌شناسی توحیدمحور، به جای بهره‌گیری از روش‌های دستوری در تبیین ماهیت توانمندسازی، از شیوه‌های ترغیبی که در آن، گروه‌های ذی‌نفع مشارکت و تشریک مساعی دارند، استفاده شده است. بر این مبنا، توجه به سه اصل مشارکت‌گرایی (مشارکت تمام زنان)، جامعه‌گرایی (کاربرد برای تمام افراد جامعه) و جامع‌گرایی (توجه به تمامی مسائل) ضروری است تا توانمندسازی توحیدمحور زنان محقق شود. این گام‌های سه‌گانه در نگاره ۱ آمده است.

حکمت: مشارکت‌گرایی، جامعه‌گرایی و جامع‌گرایی

منبع: یافته‌های پژوهش

نگاره ۱- مسیر توانمندسازی توحیدمحور زنان

- با توجه به مسیر توانمندسازی توحیدی توصیه می‌شود:
- به‌منظور توانمندسازی زنان در صندوق‌های اعتبارات خرد، از الگوی توانمندسازی توحیدمحور که مبتنی بر ذات زنان و هم‌راستا با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی خاص آنهاست، بهره گرفته شود؛
 - به‌منظور پیاده‌سازی برنامه‌های توانمندسازی زنان به‌ویژه در صندوق‌های اعتبارات خرد، نیازهای اطلاعاتی و ارتباطی آنها با بهره‌گیری از رویکرد «پایین به بالا» شناسایی شود؛
 - محتوای آموزشی مورد نیاز در کلاس‌های توانمندسازی برای صندوق‌های خرد زنان با بهره‌گیری از رویکرد فرارشته‌ای مشخص شود؛
 - ارائه اطلاعات با رسانه‌های پیشنهادی در این مقاله برای هر گروه از زنان تعیین شود؛
 - با توجه به نتایج پژوهش حاضر، بر ارائه اطلاعات در زمینه توانمندی‌های رفتاری و مهارتی برای زنان مسن عضو صندوق و توانمندی‌های ارزشی و اخلاقی برای زنان جوان تأکید بیشتری صورت گیرد؛ و
 - باید توجه داشت علاوه بر گام‌هایی که زنان در راستای توانمندسازی خود برمی‌دارند، باید برای حذف عوامل بازدارنده فعالیت زنان (موانع فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی)، گام‌های لازم برداشته شود (کتابی و همکاران، ۱۳۸۲: ۶).

یادداشت‌ها

1. functionalist empowerment
2. interpretive empowerment
3. Structuralist empowerment
4. humanist empowerment
5. monotheism
6. Means and Olson
7. Kozma
8. Darling and Mclaughlin
9. cross sectional survey

منابع

- اعرابی، م. و فیاضی، م. (۱۳۸۵)، «گونه‌شناسی دیدگاه‌ها و الگوهای توانمندسازی». *فصلنامه مدیریت صنعتی*، سال ۵، شماره ۱۳، صص ۶۷-۸۸.
- پورگیو، ق. (۱۳۹۱)، «بررسی توانمندسازی در ایران». تاریخ بازیابی: ۱۳۹۱/۱۰/۸. قابل دسترس در: <http://irlister.com/article/326200>
- رحمانی اندبیلی، ص. (۱۳۸۰)، «مروری بر شکل‌گیری و عملکرد صندوق‌های قرض‌الحسنه روستایی و جایگاه آن در نظام اعتبارات روستایی». *ماهنامه علمی-فرهنگی جهاد*، سال ۲۰، شماره ۲۴۰ و ۲۴۱.
- رنجبر، ص. (۱۳۸۹)، «اطلاع‌رسانی؛ چالش‌ها و راهکارها». متن سخنرانی ایراد شده در جلسه شورای اطلاع‌رسانی استان مازندران. تاریخ بازیابی: ۱۳۹۰/۱۰/۱۵. قابل دسترس در: <http://www.mazandnume.com/fullcontent/10974> *اطلاع‌رسانی؛ چالش‌ها-راه-کاره/10974*
- شادی‌طلب، ژ. (۱۳۸۱)، *توسعه و چالش‌های زنان ایران*. تهران: نشر قطره.
- شاه‌ولی، م؛ کشاورز، م؛ شریف‌زاده، م؛ فروزانی، م؛ و یزدان‌پناه، م. (۱۳۸۷)، «بررسی و تدوین الگوهای ارتباطات متناسب تولید پایدار گندم در منطقه مرودشت فارس». *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۳۹، شماره ۱، صص ۱-۱۹.
- شجاعی، ز. (۱۳۷۹)، «توانمندسازی زنان». *مجموعه مقالات همایش توانمندسازی زنان*، شهریور ۱۳۷۹، تهران، مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری.
- طباطبایی، ش. (۱۳۸۴)، *بررسی تأثیر آموزش آگاه‌سازی (فردی و شغلی) و کارآفرینی بر خودباوری و گرایش‌های کارآفرینی زنان سرپرست خانواده شهر تهران*. طرح مصوب مؤسسه کار و تأمین اجتماعی. تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
- طباطبایی، ش. و حسینیان، س. (۱۳۸۸)، «توانمندسازی شهروندان زن جویای کار تهرانی». *مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهری*، مهرماه ۱۳۸۸، تهران، مؤسسه نشر شهر.
- فاضل‌نیا، غ. و رکن‌الدین افتخاری، ع. (۱۳۸۴)، «تبیین نظریه‌ای عوامل مؤثر بر شناخت و آگاهی روستاییان از توانش‌های خود و محیط پیرامون». *مدرس علوم انسانی*، سال ۹، شماره ۱، صص ۱۱۱-۱۴۹.
- برنامه عمران ملل متحد (۱۳۷۶)، «نقش زنان در توسعه پایدار: تواناسازی زنان». ترجمه طاهره فرخی. *ماهنامه تعاون*، دوره جدید (آبان ۱۳۷۶)، شماره ۷۴، صص ۷۶-۷۹ و ۱۰۲.

قوامی، ص. (۱۳۹۰). «مبانی توانمندسازی در اسلام با رویکرد توانمندسازی پلیس». *مدیریت در اسلام*، سال ۷، شماره ۱۵ و ۱۶، صص ۸۵-۱۳۰.

کتابی، م.؛ یزدخوانی، ب.؛ و فرخی راستایی، ز. (۱۳۸۲)، «توانمندسازی زنان برای مشارکت در توسعه». *پژوهش زنان*، دوره ۱، شماره ۷، صص ۵-۳۰.

محسنیان راد، م. (۱۳۶۹)، *ارتباط‌شناسی: ارتباطات انسانی (میان‌فردی، گروهی، جمعی)*. تهران: نشر آگه.

Castello, D. R. and Braun, M. P. (2006), *Framework on Effective Rural Communication for Development*. FAO: Rome.

De Moor, A. and Weigand, H. (2005), "Communication pattern analysis in communities of practice". The 10th Anniversary International Working Conference on *The Language-Action Perspective on Communication Modelling*, Kiruna, Lapland, Sweden, June 19-20.

Pillmann, W. (2007), *Environmental Communication Systems Analysis of Environmentally Related Information Flows as a Basis for the Popularization of the Framework for Sustainable Development*. Vienna: International Society for Environmental Protection (ISEP).